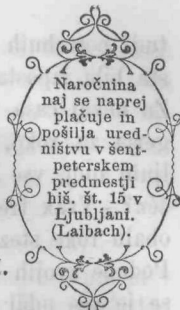

Izhaja 1. dné
v mesecu in
velja za vse
leto 2 gl. 40 k.
za pol leta
1 gl. 20 kr.
Po pošti: za
vse leto 2 gl.
60 kr., za pol
leta 1 gl. 30kr.

VERTEC.

Naročnina
naj se naprej
plačuje in
pošilja ured-
ništvu v šent-
peterskem
predmestju
hiš. št. 15 v
Ljubljani.
(Laibach).

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 8.

V Ljubljani 1. avgusta 1871.

Leto I.

Z j u t r a j .

a listnato vzglavje po noči naslanja
Cvetica se lepa in dremlje sladkó;
V premehekaj blazini se tičici sanja
Ko trudno pod krili položi glavó.
Pri materi detece ljubo zaspáva
Obličje podperto na nježne roké,
In zvezde in luna in nebna višava
Nad cvetjem, otrokom in tičem bedé.

Tak dolgo se luči nebeške svetijo,
Da jasno v izhodu se zopet daní;
Zdaj pesni se tiče veselo glasijo
In cvetje odpira prijazne očí.
In dete? — O dete še vedno počiva,
Obličje podperto na nježne roké,
Al sonce ga zbuja, poljube mu vliva
Skoz oknice majhno na usta sladké.
Na kviško poskoči in reče premilo:
„Al mamica moja me rada imaš,
Da sem tako zgodaj se vže prebudilo —
Le hitro molive sedaj ,oče naš'!“

Lujiza Pesjakova.

Rešitev iz algirske sužnosti.

Mornarja Anton in Roger, prvi po rodu Španjolec, drugi Francoz, sta bila skupaj v algirskej sužnosti, kjer sta po naključji tudi delala skupaj. Bila sta si prijatelja kakor je malo takih. Prijateljstvo pa je tolažba v nesreči in omenjena dva sužnja sta uživala njeno sladkost. Drug drugemu sta razkrivala svoje grenke skerbi in nadloge. Govorila sta prav pogostoma o lepej svojej domovini, o zapuščenjej družini, o veselih in srečnih dnéh, ki bi je imela, ako bi še kedaj tako srečna bila, da bi zadobila prostóšt. Sveta edinost njunih serec jima je polajševala težavna opravila, pa jima je dajala

tudi potrebnih močí, da sta toliko lože prenašala težave in nadloge, kterim sta bila izpostavljena. — Nekega dné sta morala delati cesto čez visok hrib. Za nekaj časa preneha Anton od svojega težavnega dela, prime tovarša Rogerja za rokó, potegne ga k sebi ter mu proti morju kazaje reče: „Glej, ljubi moj, vse moje željé so unkraj te morske ravnine! Oh, zakaj ne morem čéz? Vsak trenotek vidim svojo preljubo ženó in otročiče, ki na morskem obalu roke stezajo proti meni ter jokajo, mislé, da sem že davno mertev. Podobe svojih ljubih si ne morem izbrisati iz spomina.“ Nesrečni Španjolec se je vés udal enakim žalostnim mislin in kedarkoli je stopil na hrib, potovale so njegove oči po neizmernej morskej ravnini, ki ga je ločevala od mile njegove domovine in preljubljenih svojcev.

— Nekega dné se ves vesel verže v naročje svojega blagega tovarša Rogerja, stisne ga k sebi, kakor bi hotel vsega vtisniti v svoje sercé ter radostno zavpije: „Ladija, ladija! Le poglej, dragi moj Roger, tam le je ladija. Zdaj naj bode konec najinim bolečinam in težavam. Le hitro pobegniva obá!“ „Pa kako?“ vpraša Roger. „Glej, ladija“, nadaljuje Anton, „je komaj pičlo uro od naju. Verziva se iz te skale doli v morjé in plavajva proti ladiji, ali pa umriva pri tej poskušnji; vsaj je smert gotovo sladkejša nego sužnost, v ktorej midva živiva!“ — „Ako se ti ta tvoja naméra posreči, bode me zeló veselilo in voljno hočem prenašati še nadalje svojo grenko osodo. Vsaj véš, dragi moj Anton, da te imam rad kakor samega sebe in da le smert more pretergati prijateljsko véz, katera me veže na tvoje blago sercé. Srečno tedaj potuj k svojim ljubim, Bog naj bode s tabo in njegov sveti rešnji angelj naj te spremlja — —

„Kaj neki misliš Roger“ seže mu Anton v besedo, „da te tukaj v verigah sužnosti pustim samega? O nikakor ne! Moji dnevi so tudi dnevi tvojega rešenja. Midva uideva skupaj, naj že potem svoj cilj doseževa ali pa v morskej globini smert storiva!“ „Pa, ljubi moj Anton,“ zaverne ga Roger, „ali ne véš, da jaz plavati ne znam?“ „To nič ne dé,“ odgovori Anton, „derži se le dobro mojega pasa, a tvoje prijateljstvo, tvoje blago in dobro sercé dajalo mi bode močí, da te bom deržal nad valove.“ „Zastonj, zastonj, dragi moj tovarš; nató se še misliti ne more“ reče Roger, „kajti mogoče je, da bi te jaz s svojo težo v globino morja potegnil. Jaz pa nimam serca, da bi življenje svojega najljubšega prijatelja stavil v tako nevarnost. Že sama misel nató me navdaja s strahom in grozo. Sam se tedaj reši, ljubi moj Anton; plavavec si dober. Ne mudi se! Priliko, ki se ti ponuja, vporabi! Z Bogom! Daj, da te zadnokrat še na svoje persi pritisnem!“ „Pri teh besedah pade prijatelju v naročje. — „Ti jokaš Roger?“ reče mu tovarš, „a solzé nama ne pomagajo zdaj nič. Bodi pogumen in serčán ter se ne obotavljaj predolgo; kajti najmanjša zamuda nam ukrade to lepo priložnost!“ To rekši prime Rogerja močno za rokó, potegne ga s seboj na bližnjo skalo in — kakor blisk se zažene ž njim v šumeče valove.

Pa tudi zdaj je bilo Rogerja težko pregovoriti, da bi se čversto deržal Antonovega pasa. Plašno se je oziral Anton na svojega tovarša in ga spodbujal naj se terdno derži njegovega pasa, ter je tako s svojim bremenom

vred plaval proti ladiji. — Mornarji, ki so iz daljave videli ta pogumen skok omenjenih dveh prijateljev, premišljevali so, kaj bi to pomenilo; toda kmalu vgladajo šalupo, ki je za begunoma hitela ter si na vso moč prizadevala, da bi ju dobila. Roger šalupo prvi zagleda in vidši, da njegov prijatelj Anton že opešuje, reče: „Predragi moj Anton, šalupa za nama hiti! Reši se sam in pusti mene, da tukaj v valovih morja umerjem. Bog s tabo!“ Pri teh besedah popusti Antonov pas in se spusti v morsko globočino.

Prijateljska gorečnost osérči blagega Antona, pa se tudi on potopi v globino, da bi tam poiskal svojega najljubšega prijatelja in tovarša. Nekaj časa ni bilo nobenega iz vodé. — Šalupa ne vedé, na katero stran in kam sta se beguna potopila, verne se nazaj. Med tem časom pa veslá čolnič od ladije na pozvédba. Kmalu se je prikazal Anton na poveršji morja čversto deržaje svojega prijatelja Rogerja za ramo in na vso moč si prizadevaje, da bi došel s težkim svojim bremenom do čolníča, ki ni bil več daleč od njega. Usmiljeni mornarji so veslali zdaj še hitreje pogumnemu plavavcu naproti in k sreči so prispeli še o pravein času k njemu, ter ga vzeli s prijateljem vred k sebi v čoln. Anton je bil od dolgega plavanja in teže svojega prijatelja ves vspehan in oslavljen. „Pomagajte, pomagajte mojemu prijatelju!“ zavpije v čoln stopivši in zdajci pade v omótico ter se zgrudi na tla. Roger je ležal brez vse zavédnosti na dnú rešilnega čolníča. Vendar so vsestranske pomoči in prizadevanja usmiljenih mornarjev kmalu zdala toliko, da so ga zopet k življenju obudili. Toda kaka žalost ga obide, ko vidi zvestega svojega Antona ležati kakor mertvega v sredi miloserčnih samaritanov. Na ves glas se je začel jokati, pulil si je lasé iz glave in še celó v morjé se je hotel vreči, ako ga ne bi bili mornarji nazaj deržali.

Čez nekoliko časa vzdihne Anton globoko. „Še živi, še živi!“ vpili so veseli mornarji in mu prihiteli na pomoč. Posebno je Roger delal nevtrudljivo, molil in prosil je dobrotljivega Bogá v nebesih, da bi njegovemu ljubemu prijatelju zopet podelil življenje. Bog je vslišal njegovo gorečo prošnjo in Anton se je kmalu zopet zavédal. Med tem so priveslali do ladije in tudi drugi mornarji so z veseljem sprejeli rešenca.

Ko Anton zopet spregleda in vidi svojega zvestega prijatelja zraven sebe, povzdigne roki proti nebesom in reče: „Neskončna hvala tebi vsemogóčni in dobri oče nebeški, da si mi rešil dobrega mojega tovarša Rogerja.“ To rekši ga pritisne na svoje persi ter ga objema in poljubuje, da so vsim nazočim solzé ginljivosti v očíh igrale.

Drugi dan so pripjadrali na suho, kjer sta se rešenca z veliko hvaležnostjo od mornarjev ločila ter se kmalu potem vsak v svojo domovino podala.

Iv. Libijanski.

Skerb in smert.

Sv. Peter in Pavel — tako pripoveduje stara legenda — prehodila sta kot revna popotnika zemljo, da bi pozvedela, kje se nahaja radodarnost in

gostoljubnost, kje pa skopost in terdoserčnost. Enkrat dospeta že pozno zvečer trudna, od dežja vsa premočena in lačna v neko vas; tukaj terkata na duri bogatincev in revežev, a nikdo se ne zmeni za prošnjo, da bi jù prenočil. Slednjič se jù nsmili neka stara, revna, raztergana žena, sprejme jù v svojo kočico, a dati jima ne more druge postelje, nego malo slame, kajti žena sama nima boljšega.

„Sva že zadovoljna“ reče jej Peter, ko se žena izgovarja „pa tudi spoznam da si dobra in usmiljena, a povej mi kako se imenuješ, klical bi te rad po imenu!“

„Kličejo me skerb“ odgovori mu starka in še zraven pristavi: „Ko bi vama vsaj mogla dati lepih hrušek, ki je rodi drevó pred mojo hišico, a otresli in pobrali so mi tatovi pretečeno noč vse zrele hruške, kar jih je bilo na drevesu.“

Nebeška gosta si odpočijeta, kolikor jima je bilo mogoče in drugo jutro, ko jemljeta slovó od stare ženice, právita, da bi jej rada spolnila kako željo.

Želje pa so mnogotere. Dolgo premišljuje skerb, kaj bi si izvolila, a nobena želja ni jej bila po godu. Nazadnje pa si izvoli, da bi drevo pred hišico imelo moč vsakega, ki bi se mu približal, obderžati, in ga ne poprej izpustiti, dokler bi žena v to ne privolila. Z glavó majaje jej gósta spolnita to čudno željo in gresta dalje.

Kmalu potem gré žena na polje. Tat, kateri je že poprej hruške kradel, verne se zopet, da bi še te hruške vzal, ki so med tem časom dozorele. Komaj pa zleze na drevó, vzdignejo se veje in vejice, ter se ga tako terdo oklenejo, da se ne more nikamor ganiti.

Na njegovo vpitje pridejo ljudjé skupaj, in dva soseda zlezeta celó na drevo, da bi ga oprostila, pa glej čudo! — tudi ta dva ne moreta več iz drevesa.

Ko se gospodinja tega prečudnega drevesa zopet domu poverne, najde celo množico vaščanov pod drevesom, in kako se še le zavzame, ko zagleda tudi vjetnike na drevesu, ki so bili v nepopisljivem strahu.

Hitro oprostí sosede, a tatú ne izpusti poprej, dokler jej ne obljubi, da ne bode nikoli več kradel njenih hrušek, pa tudi premoženja drugih ljudi ne. Odsihmal je bilo drevo v najlepšem miru in lahko je uživala žena njegov sad.

Nekega dné pa pride popotnica, ktera vedno potuje po zemlji, imenuje se smert, in poterka na duri stare žene skerbí. Toda kako se začudi, ko vidi, da se je žena prav nič ne ustraši.

„Kako da si tako mirna, kedar jaz pridem?“ vpraša jo smert.

„Kaj se te bom neki bala, ker sem že takó stara in sem se že tudi naveličala tega življenja; že dolgo te težko pričakujem,“ odgovori skerb.

„Dobro, pojdi tedaj z menoj,“ pravi smert vesela, da jo je vendar enkrat en človek komaj pričakoval.

„Rada“ odgovori žena, „toda poprej bi vendar še rada jedla hruško iz tega drevesa, ki je vse moje posestvo in sem vedno ljubila njegov sad.“

„No, toliko pa že še počakam, le vzemi si hruško in snéj jo!“ odgovori smert dobre volje.

„Joj“ vzdihne starka „ali ne vidiš, da me moji stari udje ne nesejo več, pa da ne morem na drevo? Moram tedaj prositi soseda, ali pa bodeš znabiti ti tako dobra in prijazna, da mi odtergaš eno hruško in mi spolniš moje željo?“

Gotovo da smert ni imela ta dan veliko opraviti, ker starej, čemrikavej ženi tudi to željo spolni. Komaj pa zleze na drevó, že se čuti vjeto in zeló se huduje in jezí, da jo je starka tako prekanila. Starka pa stoji pod drevesom in se jej smeje. Več dni je bila smert vjeta in noben človek ni umerl ta čas. Ko pa le vidi, da se nikakor ne more oprostiti iz drevesa, pogodi se naposled z ženo, da jej nikoli ne bode več blizo prišla, ako jo samo za zdaj še izpusti in reši tega prečudnega drevesa. Žena v to privoli. In glej! v tem hipu izpustile so jo veje, smert je bila drevesa prosta in gré zopet dalje opravljat svojo službo po svetu. Skerb pa je ostala živa, in tako še zdaj živi na svetu.

Albina Pirc.

P o l e t j e .

Po letu solnce gorkeje sije nego spomladi. Nebó je čisto in jasno, vročina narašča, solnce od dneva do dneva hujše pripéka. Žito na polji zori, listje na drevji temní, cvetice na trati obešajo svoje glavice pod pekočimi solničnimi žarki. Ljudjé in živali in vsaka stvar rada počiva v senci košatega drevja. Jagode, borovnice in maline so zrele. Otroci je tergajo in nabirajo v kozule in canjice, še rajše je pa zobljejo.

Po letu so dnevi najdaljši; zjutraj ob štirih že gredó pridni kmetovalci na delo in pozno zvečer se otroci še igrajo zunaj na prostem zraku. In kako prijetno je poletensko jutro! Komaj se začne svitati, že žvergolijo drobne ptičice po zraku in plavajo urne ribice po vodi, ter se radujejo in hvalijo svojega dobrotlivega stvarnika. Rumeno solnce vzhaja in razliva presvittle svoje žarke po verhovih visokih gorá, pozneje po hribcih in naposled po vsej cvetočej planjavi. Rosa se sveti kot zlató in srebró po zelenej travi, po pisanih cvetecah in košatih drevesih. Pastirji vesele pesmice prepevaje ženó svoje črede na pašo. — Čez dan pa tudi solnce zmiraj hujše pripéka. Tam po cvetočej loki se podé razno pisani metulji, po zraku plešejo mušice in druge krilate zaželke, po zemlji lazijo černi žužki in skačejo lehkonoqe kobilice. Okoli živine na paši posedajo pastaričice in tresljajo z dolgimi repki. Iz germov in izpod vej drobé in gostolé male pevke svoje prijetne pesmice, nektere bolj tiho, nektere zopet glasneje, kakor se jim najboljše zdí. Vse živi, vse se giblje,

vse se veselí in slaví svojega stvarnika. Otroci veseli skakljajo po polji in travnikih ter si nabirajo raznih cvetlic. Tam pod unim drevesom na zelenem gričku sedijo dečki in deklice, pa si vežejo šopke in pletó venčike iz nježnih cvetlic, ki so si je natergali po cvetočej livadi. Kako lepo se podá venec iz modrih plavic k rumenim kitam nedolžne deklice! Prav je otroci, le nabirajte lepe cvetličice, ki so najlepši kinč in krasota nedolžne in vesele mladine. Te najdraže cvetlice so: nedolžnost, ponižnost in žlahnost sercá.

Po letu pa tudi večkrat nebó otemní, privlečejo se v soparni zrak temne megle in se združijo v sivo-čern oblak, ki preti s hudo nesrečo. Bliski švigajo, grom bobní, oblak verši in vré. Že padajo debele težke kaplje; vse beží pred ploho pod streho, pa je bilo tudi že na času, kajti že poka toča po strehah. Molitev, jok in stok je slišati v vsakej hiši, na vsakem pragu. Ni dolgo, in ves kraj je zagernjen z belim mertvaškim pertom. — Ves up je splaval ubogemu kmetovalcu po vodi; a on vendar povzdigne svoje misli proti Bogu in pravi: Bog je dal, Bog je vzel, imé Njegovo bodi hvaljeno na véke. — Čednosti pa, ki rastejo in cvetijo v dobrem človeškem serci, ne vstrašijo se nobenega viharja, marveč klijejo večno in nas spremijo celó unkray — našega groba. Poprimite se torej lepih čednosti in nabirajte si je, dokler je še dan! Kedar pride noč, zastonj je bote iskali.

Le čednosti cvetličice
Naj lepšajo vam serčice.

Voda nima vej.

Janezek je imel napako, da je rad po vodi brodil in se pri njej igral. Kedar so šli mati prat, šel je z njimi, če mu tudi niso dovolili. Med tem ko so mati prali, je Janezek vodo gradíl, mlíne narejal in sím ter tje po vodi brodil. Mati so mu večkrat djali: „Janezek pazi! voda nima vej, kako lahko bi utonil, ker si tako brezskerven in prederzen.“ Toda Janezek se ni veliko zmenil za svarilne besede svoje skerbne matere, mislil si je, da so mati le sitni in mu kratijo njegovo priprosto in nedolžno veselje.

Nekega vročega poletnega dné, ko Janezek ravno kravo iz paše domú prižene, pride k njemu sosedov Lukec in mu pravi: „Pojdiva se kopat, voda bo gotovo gorka, ker solnce tako silno pripéka.“ „Nesmem““ odgovori žalostno Janezek, „mati so mi rekli, da moram za njimi na polje iti, kakor hitro priženem kravo domú.““

„No vsaj bova kmalu nazaj,“ prigovarja ga Lukec, „in mati od tega tako ne bodo nič vedeli.““

Janezek se pusti pregovoriti in hitro koraka z Lukcem proti mlinu, kjer se je šumeča reka z belimi penami valila po ozkej strugi čez visoko nastavljeno jéz.

Prišedši na odločeno mesto se slečeta na skali blizo sivomodrega to-muna. Lukec berž skoči v vodo in ker je bil zeló spreten plavec je kmalu preplaval reko ter veselo zavpije iz une stani: „Janezek poglej me, sem že

čez!“ A Janezek, ne znávši dobro plavati, si ne upa v vodo, zató pa reče Lukcu: „Idi na sredo in pomeri vodó.““ Lukec se berž zopet spustí na sredo tomuna, postavi se po konci in v šali vodo jahaje reče svojemu tovaršu: „Le poglej, do brade mi seže.“ Janezek, ki je bil nekoliko večí od tovarša, verjame Lukcu ter skoči tudi on v vodo, pa — o joj — voda ga zagerne od vseh strani. Čez nekoliko časa se je začela prikazovati zdaj glava, zdaj roka na poveršji dereče reke. Ves prestrašen ne vé Lukec kaj bi počel; naposled se vendar odloči, da gré v vodo Janezku na pomoč. Ali Janezek ga tako silno zgrabi in se ga tako terdo oklene, da ga s seboj vred v globočino vode potegne.

V tem trenutku pride mlinar iz mlina. Ko vidi ta žalostni prizor, berž skoči v čoln in hiti utopljenecema na pomoč. Srečno ju potegne zopet na suho in pokliče hlapca, da sta ju tako obrnila, da sta vodo lahko iz sebe vergla ter ju potem v mlin odnesla.

Lukec je bil kmalu po konci, le omahoval je še, kakor bolnik po dolgotrajnej bolezni. Nad Janezkom pa so mlinarjevi pričeli oživljevánje. Hlapca ga dergneta po vsem životu s pogretimi cunjami, kakor tudi z ostrimi kertačami po podplatih, in mu pišeta zrak skozi nosnice. Po takem ravnánji se jima vendar posreči, da se Janezek začne polagoma zopet gibati.

Ker je bil mlinar bogat, dober in usmiljen človek, Janezek pa je imel revne starše, pošlje mlinar tudi po zdravnika. Srečnega se je štel, ko je videl, da je rešil obá dečka.

Janezek je zopet ozdravel, ali vselej, kedarkoli se je spomnil na ta dogodek, spreletela ga je velika groza. Mati so mu pa rekli: „Ali ti nisem večkrat djala, da voda nima vej; prepričal si se zdaj zadosti o resnici mojih svarilnih besed. Zahvali se ljubemu Bogu, da ti je po mlinarji poslal svojega angelja varuha, ki te je rešil žalostne smerti.“

—f—

Božja mavrica.

Po velikej nevihti se je na nebu prikazala prekrasna božja mavrica. Janezek je ravno skoz okno gledal in berž veselo zavpije: „Tako lepih barv še nikoli nisem videl! Kačo čudno se tam pri starej verbi iz visočine spuščajo na zemljo! Gotovo se vsi listeki na drevesu svetijo od prelepíh barv. Hitro grém tje, da si jih veliko naberem in svoje školjke ž njimi napolnim.“

Pri teh besedah skoči in dirja k staremu drevesu. Ali kako se zavzame, ko nič družega ne vidi nego le déž. Ves moker se verne domú in pripoveduje svojemu očetu celo dogodbo.

Oče se nasmejejo in reko: „Te barve ljubi moj, se ne morejo spraviti v nikakoršne školjke; nam se le dozdeva, da so deževne kapljice pobarvane, a to stori solnce, ktero je obséva. Tako je, ljubček moj, tudi s slavo tega svetá; zdí se nam, da je nekaj, pa je le prazna senca.

Svitloba na-te ne goljfa,

Ki prave radosti ne dá.

(Po K. Šmidu.)

Orjaška igrača.

(Iz nemškega Chamissona prevel Jov. Koseski. *)

Nidek je grad v Alzacji pravlici dobro znan,
Višava, kjer je grad bil orjaški neki dan,
Zidovje vse poderto, in gol in pust je kraj,
Kdor vpraša po orjaci, jih več ne najde zdaj.

Enkrat iz grada pride orjaška deklica,
Igravši se sprehaja, brez pesterne je b'la,
Polagoma po hribu v dolino se spusti,
Ogledati je željna, kaj doli se godí. —

Z nekoliko stopinic preteče gozd in log,
In proti Aslam urno v človeški pride krog,
Tam sela, mesta, njive, polján nebrojni cvét,
So bili njenem vidu neznano čuden svét.

* To prekrasno pesem smo vzeli iz Koseskijevih poezij, da bi se jo naša slovenska mladina naučila na pamet, in jo o kakej priložnosti deklamovala.

Ko zdaj oči pobesi, razloči vse do tal,
Opazi enga kmeta, ki pridno je oral;
Ta mala stvar gomazi tak' čudno sèm ter tje,
Tak svitlo v solncu pluga čertalo bliska se.

„O joj igrača zala! domú jo nesem koj“, —
Izreče pokleknivši, razgerne robec svoj,
In kupoma pomede v ohrambo rutnih gub,
Kar pred-njo vse se giblje, in stisne vogle skup.

Veselo spet skakaje — otrok je tak se vé, —
V grajščino gor po hribu, iskat očeta gré;
„Moj oče, ljubi oče, igračico imam,
Tak' lepe še na naših višavah ne poznam!

Prehladno vino pivši pri mizi star sedí,
Prijazno hčerko gleda in tako govori:
„Berljivo stvar prineseš in nepokojno zlo,
Ti plešeš od veselja, pokaži, kaj je to?“

Zdaj ona razgernivši kernir pazljiva vsa
Postavi v rajdo kmeta, drevo, in vola dva,
Kjer, kakor gre po redu, na mizi vse stojí,
Berluzgne v roke pridno in skače v radosti.

Temnivšega obraza pa glavo ziblje star:
„Si lepo naredila, to ni igrača mar!
Kjer si ratarja vzela, tje nesi ga nazaj,
Kaj pade ti na misel? Igrača kmet? — aj aj!

In urno brez mermranja dopolni, kar sem djal!
Če kmeta bi ne bilo, kdo kruha bi ti dal?
Orjaško steblo raste iz kmečkih korenin,
Kmet ni igrača za-te! to bodi ti v spomin.“

Nidek je grad v Alzacji pravlici dobro znan,
Višava, kjer je grad bil orjaški neki dan,
Zidovje vse poderto, in gol in pust je kraj,
Kdor vpraša po orjaci, jih več ne najde zdaj.

Zlata tobačnica.

Neki polkovnik pokaže častnikom, ki so pri njem kosili, novo, verlo lepo, zlato tobačnico. Čez nekaj časa potem je hotel nosljati in išče tobačnico po vseh žepih, pa je le ni. Nazadnje vpraša ves osupnjen: „Kje neki je moja tobačnica? Gopodje, pogledjte vsak v svoj žep, znabiti da jo je kdo v pozabljivosti spravil.“

Častniki hitro vstanejo, vse žepa preobernejo, ali tobačnice ni. Samo poročnik ni hotel vstati in ves zmešan reče: „Jaz svojega žepa ne preobernem, pa zastavim pošteno svojo besedo, da tobačnice nimam.“ Častniki so se kmalu potem z glavo kimaje razšli in vsak je imel poročnika za tatú.

Drugo jutro ga polkovnik k sebi pokliče in mu reče: „Tobačnico sem našel. Moj žep je bil malo pretergan, pa je zlezla med podvleko. Ali povejte mi vendar, zakaj niste hotli včeraj tudi vi svojega žepa preobrniti, ko so to vsi drugi storili?“

Poročnik reče: „Vam, gospod polkovnik, le vam hočem resnico razodeti. Moji starši so revni. Zató jim dam polovico svojega plačila, a sam ne jém opoldne nič toplega. Ko ste me vi h kosilu povabili, sem imel že svoje kosilo v žepu, — in sram bi me moralo biti, ko bi bil žep preobrnil in bi bil kos črnega kruha in ena suha klobasa padla iz njega.

Polkovnik reče ves ganjen: „Vi ste zeló dober sin! Da pa bote svojim staršem lože pomagati mogli, bote odslej vsaki dan pri meni obedovali.“

Kmalu potem povabi zopet vse častnike k slovesnemu kosilu in jim nedolžnost poročnika razodene, kteremu v znamenje svojega posebnega spoštovanja zlato tobačnico podari.

Kdor starše ljubi in spoštuje,
Bogú, ljudém se prikupuje.

(Po K. Šmidu.)

Otroci! ne vsedajte se za vozove, da vas kaka nesreča ne zadene.

Frice, sin ubogih staršev, je hodil iz bližnje vasi v Gorico v šolo. Pot iz vasi v mesto je bila pol ure dolga in ubogi deček jo je moral vsaki dan po štirikrat prehoditi. Pa kaj si je hotel? Kdor se hoče kaj prida naučiti, mora že zgodaj truditi se in potíti. — Nekega poletnega dné, ko je bila najhujša vročina, maha jo naš Frice prav klaverno iz šole proti domu. Znój se mu cedí po obrazu, a verhi tega je še truden in lačen. Ko deček prav počasi in žalostno naprej krevsa, priderči lepa kočija po cesti, ki je bila berž ko ne v vas namenjena. Hitro skoči Frice za njo, ter se vsede od zadej na prazen prostorček ves vesel, da mu ni treba z nogami po cesti prahu pométati. Kočijaž dečka ni videl, pa tudi vedeti ni mogel, da sedí zadej za kočijo. Al senca je Friceta izdala. Kočijaž švigne parkrat z bičem nazaj in ubozega dečka prav hudo po obrazu oplázi. Frice je hotel hitro raz voza skočiti, pa revež se spotakne in — noga mu pride pod koló. — Neki človek, ki je ravno po cesti šel, vidi to nesrečo in opominja kočijaža, da naj konja ustavi.

Nesrečnega in zeló ranjenega Friceta so vzdignili in ga k žalostnim staršem na dom odnesli. Frice je sčasoma zopet ozdravel, al nikoli ga ni bilo več volja za vozove se vsedati.

Ta kratka povestica naj bode v svarilo vsem tistim lehkomiselnim otrokom, ki se tako radi za vozove vsedajo.

I. Libijanski.

Tiskarstvo znajdeno.

Janez Gutenberg.

V starodavnih časih ljudjé niso imeli tiskanih, ampak zgolj pisane knjige. Posebno so se minihí pečali s prepisovanjem knjig, zató so pa krasopisje dognali na zeló visoko stopnjo. To se vé, da so taka prepisovanja stala mnogo časa in truda. Ni čudo tedaj, da so bile knjige v istem času zeló drage in da je ena sama po več sto goldinarjev veljala. Prosto ljudstvo takrat ni moglo brati, kajti le pri duhovščini in posebno bogatih ljudéh dobila se je kaka knjiga. Iz tega pa tudi lahko povzamemo, da je takratni šolski nauk moral bit jako pomankljiv, dasiravno je bil zeló drag.

Pozneje so začeli ljudjé na gladke lesene deščice ali ploščice raznovertne svete podobe in druge reči vrezovati, katere so prevlekli z barvami in je potem na pergamen ali papir pritisnili. Taki lesorézi so bili iz začetka prav slabo narejeni in podobe je bilo komaj za spoznati. Kmalu potem so začeli posamezne besede in tudi réke iz sv. pisma v les rezati in je na papir natiskovati. Ako so pa hotli celo knjigo natisniti, morali so ravno toliko lesenih tablic imeti, kolikor strani je imela knjiga. Vse to, kar je bilo na enej strani pisanega, morali so vrezati na eno teh lesenih tablic, ktere so potem prevlekli s černo barvo in je na papir pritisnili. Kako težavno, sitno in počasno je bilo to delo, lahko umeje vsaki, kdor si le količkaj debelo knjigo misli.

O tem času je živel plemenitaž Janez Gutenberg, ki je bil iz Moguncije na Nemsškem domá. Ta gospod je večkrat mislil, kako bi se dale knjige natisniti s posameznimi lesenimi čerkami. V ta namén si je napravil več ravnih, enako debelih in enako dolgih lesenih klinčkov, na verh je vsakemu vrezal podobo pismenke in potem vse skupaj zvezal v verstice. Ko je hotel tiskati, prevlekel je veršičke s černo barvo in pritiskal papir na njé. Toda ta njegova prva poskušnja ni mu šla po želji, kajti lesene čerke so bile premehke in so se kmalu polomile.

Leta 1450 stopi Gutenberg z bogatim zlatarjem Janezom Faustom in Petrom Schöfferjem v zvezo. Združene moči zdajo zmêrom več nego posamezne. Po nasvetu Schöfferjevem so začeli čerke zlivati iz rudnin in jih niso več rezali iz lesá. Schöffer je tudi znajdel prav dobro tiskovno črnilo in tako je začela ta občekoristna umetnost zmêrom bolj napredovati. Leta 1456 je bilo najpred sv. pismo v latinskem jeziku in potem nekoliko psalmov natisnjenih. Sv. pismo se je razprodajalo po 30 zlatov, ki je poprej 600 veljalo. Ljudjé se tej umetnosti niso mogli nikoli zadosti načuditi, kajti nikakor niso mogli razumeti, kako je mogoče v tako kratkem času toliko sv. pisem spisati. (Čerke so bile namreč onim z roko pisanim popolnoma podobne.)

A pri vsem tem je imel Gutenberg prav malo dobička od svoje najdbe, kajti bil je reven in si ni mogel vseh potrebnosti za tiskarstvo sam oskerbeti. Kakor se pripoveduje moral je še celó mnogo pomankanja in lakote terpeti. — Tiskarstvo se je začelo kmalu širiti po vsem svetu. Mali broj pisanih knjig se je moral umakniti tiskanim knjigam, umetnosti in znanstva so se začela razširjevati, šole odpirati, nauki so postajali cenejši, ob kratkem: s pomočjo tiskarstva se je človeku odperla pot do njegove višje izobraženosti.

Anton Leban.

Knjige naši najzvestejši prijatelji.

Čul sem že marsikterega učenjaka, pa tudi kakega drugega pridnega bralca, ki je rekel: „Knjige so mi najljubši prijatelji, ki je imam“. — In rês, — te besede niso prazne, ampak so skozi in skozi gola resnica. Komu bi tudi mogli knjige bolje primerjati, nego prijateljem, od katerih imamo vse to, kar od pravega prijatelja pričakujemo, želimo in zahtevamo. — Knjige nas podučujejo, tolažijo in kratkočasijo; — one storé, da se solzimo; ali pa radujemo; knjige nas krepé za delo, pa nas tudi večkrat zazibljejo v sladko spanje. — Knjige govoré, kedar hočemo, — molčé, kedar hočemo, — pridejo, kedar je pokličemo, — gredó, kedar se jih naveličamo. Knjige prenašajo voljno vse, naj je grajamo ali hvalimo; — oblačijo se po našej volji, — ne ganejo se iz mesta, dokler se nam ne poljubi, — imajo jezik za zobmi, — jim ni mar niti za čast niti za stan, ampak ostanejo po več stoletij ravno take, kakoršne so bile. Ako v svojej sivej starosti nimajo več zmožnosti, da bi se krepko ustavljale neprizanesljivemu zobu časa, imajo pa vendar še zmerom dostojnih močí, iz katerih si motamo in ustvarjamo zopet druge — enake prijatelje.

T.

Lilija.

Deklica:

Vsa si lepa lil'ja bela,
Ti si zgléd nedolžnosti,
Kak te rada bi imela!
Al te smem utergati?

Lilija:

O ne tergaj dekle mlado
Mene lepe rožice!
Le od daleč gledaj rado
Belo moje ličice.

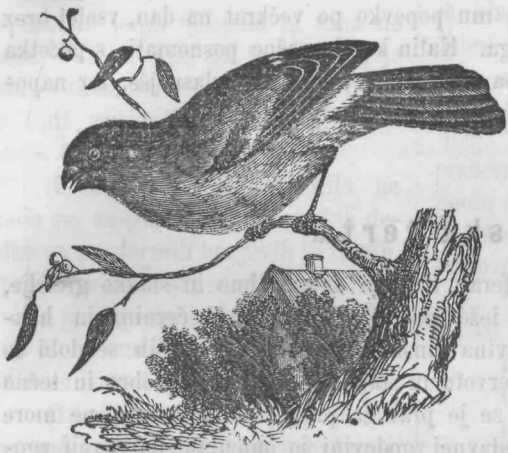
Bog me vstvaril v podučilo
Vam je mladim deklicam;
Naj vam bode pa v svarilo,
Da le v cvetji zgléd sem vam.

Iv. Libijanski.

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Kalin ali popkar.

Kalin ali popkar (*Fringilla Pyrrhula*) je vrabčeve velikosti, zgorej siv, spodaj rudeč kakor cinober. Na glavi ima černo kapico, pa tudi rep in perotnice ima černe. Samica je spodaj modrasto-siva; mladiči nimajo černe kapice na glavi. Kalinov kljun je kratek, debel in terd, tedaj popolnoma sposoben, da lušči jedra iz različnega seménja. — Kalin je sploh tiha in mirna ptica. Človeških zvijač

ne pozna in ljudje pravijo, da je neumen, ker se dá lahko ujeti. V resnici pa kalin ni neumna ptica, kar se iz tega lahko razvidi, da se nauči težke melodije ponavljati in se sploh ljubeznjivo obnaša. V naših krajih živi kalin najraje po gorskih lesovih, posebno v jelovji. Gnjezdo si nareja po košatih mladih smrekah, še rajše pa na širokih vejah kakega starega drevesa. Iz suhljadi si naredi najpred podlago, potem postavi na-njo svoje rahlo gnjezdice, ki je spleteno iz vitkih koreninic in lišajev, in je znotraj z dlakami obloženo. Samica sedi na 4 ali 5 okroglastih, tenkolupinastih, čerptomarogastih jajččkih, on jej pa skerbi za hrano. Mladiče pitata obá, iz začetka z različnimi žužki, pozneje pa z razmočenim seménjem. — Ko zapade na zimo sneg po gorah, zmanjka mu hrane in takrat pride v večej družbi v naše niže hoste, v vertove in germovje, kjer so veje golega drevja obložene z jagodami, iz katerih prav spretno lušči jederca. V sili tu in tam odterga tudi kako berst ali popek, a škoda vendar ni nikoli tako velika, kakor nekteri ljudje mislijo. Odtod je berž ko ne dobil tudi imé popkar in berstnik.

Petje, ktero se kalin nauči od svojih starih, ni ravno veliko prida. Svojo kratko pesmico tako okorno škriplje, da človeka skorej ušesa bolé; ako pa pride kalin pravemu umetniku v roke, izuri se kmalu v takega pevca, da ga je veselje poslušati. Naučeno pesmico odžvižga s tako ugodnostjo, z mehkim, čistim in zvonečim glasom, da se ga človek ne more z lepa naslušati. To se vé, da vsi kalini nimajo enakega talenta za petje; nekteri se učé lahko in hitro, drugim gré zopet težko v glavo; nekteri izpojejo vso pesmico, ktero so se naučili od konca do kraja, kakor se spodobi, drugi

zopet začnó berž kaj družega peti, kar jim ravno v glavo pade. Tudi se dobé taki kalini, kateri to, kar so se z velikim trudom naučili, prav hitro zopet pozabijo. — Po nekterih krajih na Nemškem se ljudjé posebno radi ukvarjajo z odrejo in priučenjem kalinov, ktere potem izučene prav drago prodajajo daleč po svetu, celó v Ameriko. Najdraži so taki, ki pojo zmêrom, kedarkoli jim človek zapové; cenijo je večkrat po 15 do 20 gold. in še tudi po več. Pri izurjevanji kalinov je največ na tem ležeče, da zna mojster sam lepo in čisto žvižgati in da mu popevko po večkrat na dan, vselej brez presledka in prav dobro prežvižga. Kalin kmalu začne posnemati, s početka nekako tiho in boječe, pozneje pa čedalje pogumniše in glasnejše, ter naposled prekosí celó svojega mojstra.

E.

Vinska terta.

Vinska terta (*Vitis vinifera*), ki nam daje žlahno in sladko grozdje, je Azije domá. Pokrajine, ki ležé pod Kavkazom med črnim in hvalinskim morjem, so prava domovina vinske terte. V teh krajih se dobi še dandanes vinska terta v svojem prvotnem stanu, ki rodi prav dobro in tečno grozdje. — Čas ali dôba, kedaj se je prav za prav vinoreja začela, ne more se natanko določiti, kajti v starodavnej zgodovini jo omenjajo najstareji zgodopisci. Iz zgodovine sv. pisma nam je znano, da si je bil Noe po vesoljnem potopu zasadil nograd, ter se je pečal z vinorejo. Kato, najstareji pisatelj vinoslovja, našteva samo osem tert, ki so bile tedanjemu ljudstvu znane. Luksenburško tertoslovje pa šteje dandanes že nad 1400 različnih verstí tert. V obče je pravo poznanje tert zeló težavno, ker je mnogo tert zeló različnih, še več pa imén za posamna plemena; skorej v vsakej okolici so druga imena ne samo za različne verstí, nego tudi za ravno isto verst, ktera se nahaja tudi pri nas. Vinoslovci še dandanes prav ne vedó, po katerem načelu bi to stvar sledili.

Iz južne Azije se je udomačila terta najpred po Gerškem in v gorkeji Italiji, odkoder se je pozneje razplodila po vsej južnej in srednjej Evropi takó, da jo najdemo dandanes skorej povsod tudi v Afriki in Ameriki.

Terta ima koljencaste veje, ki se, ako se ne porežejo, spenjajo jako visoko na druge terte in drevesa, katerih se deržé s svojimi ročicami ali viticami, ki stojé listom ravno nasproti. Listi so dolgopeceljnosti, okroglastoserčasti, globoko-kerpi in debelo napiljeni; dokler so mladi, so spodej kosmati. Majheni rumenkasto-zeleni cveti izrastejo v gostih kitah, so zeló občutljivi in mraz jim veliko škoduje. Grozdove jagode so kroglaste ali podolgaste jajčaste in lešnikove debelosti. Kolikor večé in debeleje so jagode, toliko večí in lepši je tudi grozd. Dobé se nekteri grozdi, ki so čez čevelj veliki in tehtajo nekoliko funtov. V sočnatej grozdovej jagodi leži 2—5 semenskih zernic, nektera plemena jih pa prav nič nimajo. Jagode so rumenkaste, svitlo-zelene, rudečkaste ali pa modre barve.

Razne stvari.

Drobtine.

(Če človeka čebela piči) ni boljšega pripomočka kakor rano berž pomazati z oljem; ako to hitro storiš, kmalu jenja bolečina in rana ne oteče. Vsako olje, da je le čisto, je dobro v ta namen. Na Laškem menda tudi zoper škorpionov pik olje rabijo.

(Perva vožnja) je bila na sanéh po snegu in ledu, v gorkih deželah pa po stermih bregovih in rebrih. Vpregali so najpred pse in druge manjše živali, pozneje še le konja, osla, vola i. t. d. Pozneje so naredili namesto sanincev kolesa in tako prva kola.

(Limbar ali lilija) je pri nas podoba nedolžnosti in pobožnosti, pri Turkih pa podoba svobode in zgovornosti. Podoba svobode menda zató, ker se čez vse druge cvetlice prevzetno povzdiguje, a zgovornosti, ker ima njeno perje nekako enakoličnost z jeziki.

Pametnice.

* Ves dan naj bodo pri delu tvoje roké, pri Bogu pa tvoje sercé, in srečno bo tvoje življenje.

* Pravo bogastvo je v serci ne v škrinji.

* Ponižnost je Bogu in ljudém ljuba.

* Sladka zavést je v potrebi pomagati bližnjemu.

* Dobra dela, ki je storiš na skrivnem, so najboljša.

Kratkočasnice.

* „Zakaj je Adam jabelko vgriznil?“ vpraša učitelj učenca. „Gotovo zató, ker še ni imel noža,“ odreže se učenec.

* „Kaj misliš Jaka,“ vpraša kmet svojega hlapca „ali nam je solnce potrebnije ali luna?“ — „No, to je pač neumno vprašanje,“ — „odreže se hlapec,“ — „to vendar vsak človek dobro vé, da je luna bolj potrebna nego solnce, kajti po dnevi je že tako svetlo.“

* Fajmošter vprašajo pri izpraševanju ženina: „Koliko je oseb?“ Ženin odgovori: „15 oseb in 6 godcev“ mislé si, da ga vprašajo za osebe pri svatovščini.

* Učitelj: Povej mi Lukec, koliko elementov ali pervin je?

Lucec: Elementov je čvetero.

Učitelj: Kako se imenujejo?

Učenec: Pervi ogenj, drugi voda, tretji zrak, in četerti — — četerti — —

Učitelj: Nó, — na čim pa stojiš?

Učenec: Četerti moje škornje.

* „Ali vam nič ne dé, če tobak pijem“ vpraša mlad pobalin, ki je bil komaj kakih 12 let star, nekega starega moža, s katerim se je po železnici peljal. „Meni nič ne dé“ — odgovori mu prav dobro stari mož, „ako le tebi ne!“

Besede, ki tudi nazaj brane nekaj pomenijo.

Boj	= Job,	Lev	= vel,
Laž	= žal,	Mak	= kam?
Ruda	= A dur,	Reč	= čer,
Bor	= rob,	nego	= ogen(j),
Breg	= gerb,	Lesen	= nesel,
Véz	= zév,	Tabor	= robot,
Star	= rast,	Lep	= pel,
Leto	= otel,	Rak	= kar.

Skakalnica.

(Priobčil Ivan Drenovski.)

ni-	Um	ne	sa-	boš,	span.
po-	ne	ak	za-	sre-	in
ti	si	ča,	terd-	bri-	jo
gla-	sta-	je	Za	ne	te
dan,	uk	Iš-	Pa	šel	pre-
ve;	ve,	Na-	si	če	čed-

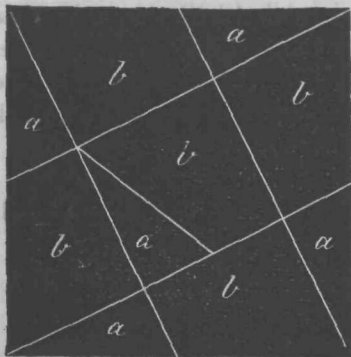
(Rešitev skakalnice in imena reševalcev v priložnem listu.)

Zastavice.

- 1) Kteri mertvi nas največ lepega učé?
- 2) Kaj ima moder mož vedno pred očmi?
- 3) Kdo v človeškeji obleki okrog hodi, a vendar ni človek?
- 4) Kdo ima tri pare čevljev, pa nima nog?
- 5) Kteri podplati najdalje terpé?

Rešitev zabavne naloge in skakalnice v 7. listu „Verteca“

Rešitev zabavne naloge:

Vse č. gg. naročnike, ki nam še niso poslali naročnine za drugo polletje, prosimo, da to kmalu storé, da bo mogel „Vertec“ tudi za naprej redno izhajati.

Vredništvo.

Izdatelj, založnik in vrednik Ivan Tomšič. — Tisk Egerjev v Ljubljani.

Zabavno nalogo so prav rešili:
Gosp. Josip Mavčički, učitelj; Fr. Juh, mladeneč v Hrenovicah; gospodičina Alb. Pirč v Teržiču; Rud. Malič, učence v Ljubljani.

Rešitev skakalnice:

Naj zmisli, kdor slepoto ljubi sveta,
In od veselja do veselja leta,
Da smertna žetev vsak dan bolj dozori.
Prešerin.

Skakalnico so prav rešili:

Gosp. Bl. V. na Primskovem; Iv. Libijanski v Gorici; Fr. Govekar, učitelj na Igu; Ant. Bezenšek, dijak v Celji; P. Mažgon, tretješolec v Gorici; J. B-n-k, učitelj v Hrenovicah; A. Leban, učitelj v Medani; Anton Vrečar, sem. hišnik v Celji; Ant. Leskovec, učenec 4. razreda v Idriji; gospodičina Ulrika Lipoldova v Idriji in Albina Pirč v Teržiču.

Uganjke zastavic v 7. listu

„Verteca“: 1. Odmev; 2. Zmraznjena voda (led); 3. Oralno drevo (plug); 4. Nikjer, kajti le terta raste; 5. Dimnikar; 6. Toliko, kolikor na svetu.

Slovensko slovstvo.

5. avgusta t. l. bo začel izhajati v Ljubljani nov list pod naslovom „Južni sokol“, ki bo prinašal članke o telovadbi z zabavno-podučnimi stvarmi. Celoletna naročnina mu je 2 gl. 16 kr., ktera se naj pošilja pod napisom J. Z. Vesely šentp. predm. štev. 140 v Ljubljani. Mi želimo, da bi se ta list prav obilno razširil med ljudstvo, posebno pa med naše učitelje in slovensko mladino.

Listnica. Nekterim pisateljem, ki bi radi, da jim vselej berž pismeno naznanimo, ako bomo drobtinice, ktere nam pošljejo, v Vertecu priobčili ali ne, povemo enkrat za vselej, da vredništvo ne more za vsako malenkost pismeno odgovarjati, če smo poslane reči prejeli ali ne, kakor tudi nató ne, če je bomo v Vertecu ponatisnili; kajti k temu bi morali imeti mnogo časa in novcev za poštnino, obojega nam pa manjka. — G. Drag. Štr. v G. Zna-bitu se pozneje enkrat vporabi. — Vsem čast. pisateljem in naročnikom, ki nas pri našem težavnem delu krepko podpirajo: Serčna hvala!